

Roar Mikalsen
Fangenr. 42-14

Fengselsleder
Tom Eberhardt

8. januar 2016

VEDRØRENDE DE KOMMENDE TIRSDAGSMØTENE.

Jeg vil med dette fortrinnsvis be om fritak fra gruppemøtene som er planlagt på tirsdagene fremover, alternativt (om dere helst vil ha meg der) be om forståelse for at jeg har minst mulig å si i denne sammenheng.

La meg først si at jeg synes det er et flott tiltak og at jeg synes du satte noen gode poeng på plass ved forrige fellesmøte. Jeg synes det er viktige spørsmål du tar opp og at dette er ting man med fordel kan reflektere over og snakke sammen om.

Jeg har gått nøye igjennom ordene dine og arket du gav oss, og grunnen til at jeg ber om fritak er derfor ikke at jeg er likegyldig eller har noe som helst ønske om å motarbeide et godt initiativ. Det er i stedet at jeg føler at når det gjelder meg personlig så er det lite nytt for meg å hente ut fra samtalegrupper i denne konteksten og at når det gjelder fellesskapet så har jeg enten lite eller alt for mye å bidra med til et slikt møte.

La meg forklare nærmere. Når det gjelder meg personlig er jeg allerede dypt berørt av problemstillingene du tar opp. Dette med selvrealisering/ansvarsutvikling og humanøkologi er noe jeg fra før av er godt kjent med og jobber med så å si døgnet rundt. Jeg har skrevet bøker om emnet og bruker allerede hverdagen her på øya til å "walk the talk" som du sier. Det vil derfor være lite nytt for meg å hente på dette området.

Dette er imidlertid ikke den viktigste grunnen. Gitt at det var rom for en seriøs debatt ville det gledet meg stort å kunne bidra, men jeg ser det som rimelig sikkert at de kommende møtene vil by på utfordringer som gjør seriøs diskusjon umulig. Når det gjelder fellesskapet, så er saken nemlig den at verken de ansatte eller innsatte er modne for en seriøs drøfting rundt de grunnleggende premisene for spørsmålene du stiller, og ettersom det fort kan bli

umulig for meg å ta del i denne debatten uten samtidig å måtte si noe om antagelsene dere bygger argumentasjonen deres på ber jeg altså om å få slippe disse møtene fremover.

Det er mulig det fortsatt er uklart for deg hva jeg mener, så la meg forklare. For det første vil jeg, om denne debatten skal tas på alvor, si at dette med humanøkologi og ansvarsutvikling er områder som de ansatte vel så mye som de innsatte bør se nærmere på. Om man skal ta sine medmennesker på alvor må man tross alt begynne med å ta seg selv på alvor, og selv om jeg personlig har lite med både innsatte og ansatte å gjøre så vet jeg inderlig godt at det er like langt mellom de ansatte som de innsatte her på øya som gjør det.¹

Dette er på ingen måte ment som et spark under beltet fra min side. At det er langt mellom disse menneskene fremstår som en ganske naturlig sak, spesielt når vi tar med i regnestykket at utviklingspsykologer anslår at rundt 80 prosent av befolkningen befinner seg på Nazistenes mentale nivå. Dette innebærer i all enkelhet at deres moral ikke kommer innenfra. De har ennå ikke utviklet den integritet som må til for å "stå i sitt lys" og de har derfor ikke noen egentlig kjerne å jobbe ut ifra når det gjelder å agere mot urettferdighet. Spesielt når urettferdigheten er systembasert kommer dette godt frem, for jo større gruppen er, jo sterkere vil gruppedynamikken prege dem og forme deres indre verden og verdier. Deres "moral" er med andre ord noe de som svamper suger til seg fra utsiden, og avhengig av hva slags samtid de er født inn i vil de uten videre refleksjon kunne begå den største urett selv, så lenge den er autorisert av såkalte "autoriteter".

Om disse "autoritetene" har noen som helst moralsk autoritet er ikke bare underordnet, men uvesentlig; som systemzombier vil de mer eller mindre på autopilot gjøre det systemet forventer av dem, og et hvert forsøk fra tenkende menneskers side på å ansvarliggjøre dem eller få de til å reflektere over sine handlingsmønstre er dømt til å feile. Konfrontert med det faktum at premisene de bygger antagelsene sine på ikke holder mål vil de rett og slett "space" over i en ikke-sammenhengende sinnstilstand hvor logikk ikke kan nå dem—og der vil de forbli til de en vakker dag er modne til å stå opp for seg selv, sine medmennesker, og idealene vi uttalt bygger vårt samfunn på.

Dette er prisen de mer enn gjerne betaler for å ta del i en kollektiv massepsykose. Det å ta et oppgjør med flokken og stå opp for noe koster alt for mye, og da blir det mer nærliggende å slutte å tenke og på autopilot i stedet vimse om seg med fine ord som "moral", "verdier", "rettssikkerhet", "rettsstat", "menneskeverd", "humanøkologi", "ansvarsutvikling", "fange-

¹ Navn er ikke viktig, men ut fra et omtrentlig anslag vil jeg si at vi ikke snakker om mer enn et titalls innsatte og like mange ansatte som oppfyller kriteriene slik de er definert i diverse litteratur, deriblant boken min *Reason Is*—og da runder jeg av oppover.

kultur” også videre, selv om disse ordene i praksis—sett i lys av situasjonsbildet—er tømt for ethvert meningsfylt innhold.

Jeg har selvsagt en viss forståelse for at dere på Bastøy velger å ta del i dette spillet. Så lenge avstanden mellom teori og praksis er hva den er står dere med et bein i fremtidens verden og ett i denne, og for at eksperimentet en dag skal nå i mål—og de overnevnte begrepene virkelig fylles med innhold—er dere dessverre avhengig av en rekke integritetsløse ignoranters velvilje. Dere må derfor i en viss grad spille ball med systemaktører som i utgangspunktet har null respekt for idealene kriminalomsorgen utalt bygger sitt verdigrunnlag på, og om dere i for stor grad utfordrer makta kan det fort bli to skritt tilbake heller enn ett frem.

Jeg ser dilemmaet deres og jeg har sympati med deres situasjon.

Som så mange andre som har hatt med vårt rettssystem å gjøre vet jeg imidlertid meget godt at selve systemet er en totalt menneskefiendtlig og tilbakestående størrelse som ikke under noen omstendigheter fortjener vår respekt, tillit eller lojalitet. Den vilkårlighet som ligger bak straffelover gjør at systemet opererer totalt uavhengig av overordnede variabler som rett og galt—og de mangler som preger så mange rettsprosesser for øvrig er bare ytterligere egnet til å tydeliggjøre vårt såkalte ”rettsvesens” foraktfulle natur.

Jeg har overlevert dere bøker om dette og ser ingen grunn til å si mer om den saken her. Poenget er bare at en seriøs diskusjon rundt temaer som ”humanøkologi”, ”tillit”, ”naivitet”, ”ansvarsutvikling”, og så videre, ikke kan se bort fra den overordnede problemstillingen, den som omhandler *med hvilken rett dere har frihetsberøvet oss*.

Ta for eksempel den siste ”episoden” som du omtalte på forrige møte—den som visstnok ligger bak som deres motivasjon for nå å snakke om disse temaene. Så vidt meg bekjent var begge de to fangene episoden gjelder i utgangspunktet frihetsberøvet for å ha forbrutt seg mot en lov som ikke under noen omstendigheter kan kalles en rettmessig lov. Narkotikalovens uforenlighet med menneskerettskonvensjonene er innen nå godt klarlagt for dere, og hadde dere systemaktører gjort jobben deres ville dette faktum vært tilstrekkelig klarlagt for fem år siden til at den måtte oppheves som grunnlovsstridig.

Det at dette ikke har skjedd er ikke noe man bare kan kimse av og glatte over, for systemets legitimitet sto og falt på at dere selv anerkjente de lover og retningslinjer som dere er underlagt. Siden den gang (da dere, i stedet for å anerkjenne rettighetsbildet vårt, satte rettsstatens grunnpremisser tilside) har Norge fremstått som en åpenbar politistat, og de to fangene dere nå er så skuffet over tilhørte (og tilhører fortsatt) den prosenten av fangebefolkningen som per definisjon er politiske fanger. *Hadde dere selv fulgt spille-*

reglene—hadde dere tatt lov og rett på alvor—ville med andre ord ingen av dem vært underlagt straffeapparatet i utgangspunktet, og det blir da rimelig spesielt når dere nå skal snakke om tillit, fangekultur også videre som om det er de innsatte det er noe galt med.

Om dere selv hadde tatt disse temaene tilstrekkelig på alvor ville dere nemlig for lengst ha skjønnt at det er systemet—hvilket vil si dere selv—som er problemet, og at dere i utgangspunktet ikke har noe som helst rett til å bry dere med hva voksne mennesker velger å putte i seg eller ikke. Det at dere ikke bare gjør det men også tukter oss for det er selvsagt ikke annen enn den rene frekkhet fra deres side, men dette faktum synes det altså vanskelig for dere å forstå. Som overgripere flest velger dere i stedet å klandre ofrene, slik at dere ikke trenger å reflektere for mye over premissene dere bygger det skjeve verdensbildet deres på.

Det er selvsagt mye mer som kan sies om akkurat dette. Men som fanger er de av oss som ikke har sovet seg igjennom soninga fullstendig klar over at vi er underlagt et system som ikke kan snakke for seg—og som heller ikke har noen ambisjoner om å ivareta våre motforestillinger med noenlunde sammenhengende svar. Vi er fullt klar over at vi er underlagt den prosenten av befolkningen som er mest glad i å bruke sin autoritet men mist kritiske til hvordan dere bruker den—og at den som ikke danser etter deres pipe får smake pisen.

Dette er den eneste grunnen til at vi i det hele tatt gidder å late som om vi tar dere på alvor.

Vi vet at makt, i deres øyne, er lik rett. Vi vet at vi når som helst kan bli sendt tilbake til de lukkede fengslene om vi ikke følger reglene deres, og det er derfor—og *ikke* fordi deres krav har noen moralsk appell—at mange av oss velger ikke å drikke alkohol eller benytte andre rusmidler når vi er på perm. Vi vet at det er umulig å forvente noen gode svar fra dere når vi spør med hvilken rett dere avkrever urinprøver av oss, og derfor lar vi det hele gå sin skjeve gang. Men ikke tro for ett sekund at vi anerkjenner deres autoritet til å gjøre det. Ikke tro for ett sekund at vi ser dere som annet hjernevaskede (jeg har lest alt hva utdannelsen deres har å si om rusmidler og det er ren propaganda) systemzombier. Og ikke tro for ett sekund at vi velger å avstå fra og ruse oss fordi det har med ansvarsutvikling å gjøre.² Det har med overlevelsesinstinkt å gjøre; det har med vår visshet å gjøre om at jo mindre vi har med dere å gjøre jo bedre er det—og det er alt.

² Ansvarsutvikling har med *personlighetsutvikling* å gjøre. Det innebærer å styrke vår autonomi—ikke å umyndiggjøre oss totalt—og hadde dere ment noe med dette begrepet ville dere ikke nektet oss rusmidler på perm. Faktum er tross alt at rusmidler er en helt naturlig del av livet der ute og at ethvert menneske må lære seg å omgås disse stoffene på en ansvarlig måte. Den som ikke kan det vil fort nok befinne seg på en glattcelle, og denne prosenten av befolkningen kan man selvsagt rettfærdiggjøre visse grenser for, men dagens regime er et absurd teater tenkende mennesker umulig kan ta på alvor.

Som sagt: Om skal jeg ta del i en oppriktig debatt om spørsmålene du ønsker fokus på vil det fort bli litt for mye av det gode og det er dette jeg mener med at jeg enten har lite eller alt for mye å bidra med på et slikt møte. Jeg har her bare så vidt begynt å berøre problemstillingene du ønsker tatt opp og det sier seg selv at dere nok heller ønsker at rammene for debatten blir satt på det underordnede planet, det som tar utgangspunkt i at alt er som det skal være med verden; det som tar utgangspunkt i at vi er her fordi vi fortjener det og fordi at vi har gjort noe moralsk forkastelig; det som tar utgangspunkt i at lovene og reglene deres har sitt på det tørre og at dere således, i deres daglige virke, har deres på det tørre; det som tar utgangspunkt i at dere har en uomtvistet moralsk autoritet bak kravene deres; og det som tar utgangspunkt i at dere derfor, med rette, kan forvente at vi anerkjenner de krav og begrensninger dere pålegger oss.

Jeg, og mange med meg, er imidlertid grunnleggende uenig i det. Og fordi det er umulig for meg å ta del i en slik debatt på barnehage nivå, ber jeg om at jeg enten (1) fritas for oppmøteplikten for de videre møtene eller (2), om dette er for mye å be om, at min taushet under de neste møtene ikke tolkes som et tegn på at problemstillingen du ønsker å ta fatt i er uinteressant for meg. Faktum er jo at jeg setter enormt pris på alt det dere ønsker at Bastøy skal være—det er bare det at dere, til tross for alle gode intensjoner, fortsatt er en brikke i et større system som jeg (og mange med meg) finner gjennomgående forkastelig.

Om du virkelig lurer på hvor kilden til mange av Bastøys (og kriminalomsorgen for øvrig) problemer ligger, så må dere derfor også være villige til å gå i dere selv. Det er en kjent sak at et samfunn vil få den type og mengde kriminalitet det fortjener (akkurat som vi vil få den type politikere det fortjener) og en viktig grunn til at vi fanger ikke alltid underordner oss systemets autoritet er at systemet selv ikke fortjener vår respekt.

Hadde deres krav i utgangspunktet vært moralsk berettiget, så ville nemlig mye av kriminalomsorgens problemer løst seg selv. Hadde det vært tilfellet ville den prosenten av oss som tar oss selv og våre medmennesker på alvor i det hele tatt ikke trengt noen ris bak speilet for å handle rett og dere kunne da med rette fokusere på de virkelige problemelementene. Dere kunne da bestrebe dere etter å gå foran med et godt eksempel—ikke bare rope halleluja, som du sier, men gjøre det og—og så kunne dere derfra fortvile og forundres over hvor utakknemlige, hensynsløse og uoppdragne enkelte av oss rent faktisk er til gjengjeld.

Slik er det dog ikke. Faktum er at ingen roper høyere halleluja og ingen hykler mer enn systemaktørene selv, og så lenge lov og rett og rett og galt er to vidt forskjellige ting og dere motsetter dere vårt legitime krav på å få avklart de nødvendige nyansene så er det bare pinlig når dere nå kommer til oss og klager fordi at alt ikke går etter planen. Rent faktisk—om ansvarsutviklingsbegrepet deres skal ha noe som helst innhold—så bør dere under de

rådende omstendigheter være takknemlige for det. For det første så befinner vi oss midt oppi i et fascistisk mareritt av Orwellianske dimensjoner: vi lever i en tid hvor en kontrollorientert elites suverene propagandaapparat har lyktes i å omgjøre lys til mørke, integritet til last, og uforstand til dyd; hvor flertallet av befolkningen er så til de grader blendet av vrangforestillinger, frykt og uvitenhet at de selv ikke kan se gitteret i fengslet de befinner seg i; og hvor menneskehetens sjel er så til de grader slavebundet av totalitære tendenser at samtiden best oppsummeres i bildet av en sadists støvelhæl som trækker den menneskelige autonomi ned i en pøl av blod og dritt. I en slik tid som denne ville alt håp vært ute om det ikke var for den menneskelige opprørstrang, og selv om det ligger i kortene at det er vanskelig for dere å sette pris på denne, så må også dere innrømme at ansvarsutvikling i virkeligheten betyr noe langt mer enn at man blindt skal underkaste seg en hvilken som helst påstått autoritet.

Dere må innrømme at ansvarsutvikling innebærer at vi må lære og forstå at en viss kritisk sans til selvopphøyde autoriteter ikke bare er et sunt men livsnødvendig utgangspunkt. Dere må innrømme at det innebærer at vi må få inn i hodet at tillit er noe som må fortjenes, noe som går to veier. Og dere må innrømme at det betinger at *vi selv* må lære oss forskjellen på rett og galt i de tilfeller vi har med autoriteter å gjøre som verken kan eller vil svare på spørsmål som hvorfor må det være sånn? Hvorfor følger dere ikke selv de retningslinjer som dere har forpliktet dere til? Hvorfor lever dere ikke selv etter de verdier som dere så fornemt tar til inntekt for dere selv? Med hvilken legitimitet tukter dere oss? Med hvilken rettmessighet frarøver dere oss vår autonomi? Og hvordan er dette forenelig med rettighetsbildet vårt slik det er definert i menneskerettighetskonvensjonene?

Ansvarsutvikling innebærer at vi må erkjenne at dette er helt grunnleggende spørsmål som vi gjør klokt i å få svar på før vi underkaster oss noen annen autoritet enn vår egen. Og så lenge våre selvoppnevnte autoriteter, når de avkreves svar, nekter å svare for seg, da betinger dette begrepet intet mindre enn at vi *ikke under noen omstendigheter* må overlate til en gjeng selvbedrageriske ignoranter å definere det for oss.

Om dere selv mener alvor med begrepene dere kaster om dere, så må dere være enige i dette. Uten selvtenkning reduseres tross alt mennesket til en automatrobot hinsides ethvert morask univers, og dere bør sånn sett, når vår frihetstrang av og til overgår de grenser dere pådytter oss og vi ryker på en urinprøve, heller berømme oss for at vi rent faktisk tar ansvar for våre liv og våre valg enn å straffe oss for det—og dere bør sånn sett, når vi nekter å avgi en urinprøve, heller berømme oss fordi vi evner å sette grenser for hvilken idioti vi skal gidde å avfinne oss med enn å isolere oss i kriminalomsorgens mørkeste hull.

Du kan tro at jeg setter ting på spissen, men hvilket eksempel er det egentlig dere tror dere setter ved å sende folk som har tatt seg en joint på perm tilbake til et lukket fengsel? Finnes

det noen som helst i dette systemet som virkelig innbiller seg at dette er en formålstjenelig og forholdsmessig reaksjon? Finnes det noen av dere som tror at vi er så til de grader hjernedøde at vi aksepterer deres forklaring om at dette er noe som gjøres av hensyn til vårt beste—eller til samfunnets beste? Finnes det noen av dere som tror at vi lærer noe annet av dette enn at dere er en gjeng sinnssyke galninger man skal vokte seg for? Hvilket grunnlag for tillit kan man bygge mellom mennesker under et slikt regime? Hva slags arena for humanøkologi og ansvarsutvikling er dette?

Jeg vil gjøre det helt klart at jeg ikke berører disse tabubelagte emnene for å være ufin. Jeg forteller deg dette fordi jeg ser deg som en over gjennomsnittelig oppegående person; fordi du etterlyser innspill om samspillet mellom mennesker her på øya og hvilke forbedringspunkter som finnes; fordi jeg tar din forespørsel alvorlig nok til at jeg gidder å skrive et lengre brev om temaet, og fordi dette er spørsmål (og perspektiv) dere gjør klokt i å reflektere over om dere har noen som helst anstendige ambisjoner for virksomheten deres.

Som ansatte i kriminalomsorgen bør dere vite det alle gode psykologer vet: Dere bør vite at alle friske mennesker vil være til nytte for samfunnet og at de, gitt en mulighet, alltid vil kjempe for menneskeverdet. Ut fra dette utgangspunktet bør dere i det videre se vår samtid og definere rammene for deres virke, for vår utfordring er i dag den at vi har med et gjennomgående sykt samfunn å gjøre; vi har med en hierarkisk, kontroll- og konkurranseorientert samfunnsorden å gjøre hvor selve troen på mennesket er så å si ikke-eksisterende; og fordi vi lever i en verden hvor hyklerske moralkodekser, selskapsinteresser og krigsprofitører setter dagsorden for hvilke verdier vi skal utvikle i oss selv er det den naturligste ting i verden at en viss prosent av befolkningen ender opp som "kriminelle". Noen blir det fordi de forbryter seg mot lover som ikke fortjener respekt, andre fordi de virkelig har gjort noe dumt, men i alle tilfeller vil "kriminaliteten" i seg selv kun være et symptom på samfunnsmessige utfordringer vi bør ta på alvor.

Kun i den grad vi gjør det kan vi håpe på å avhjelpe problembildet—og om dere, som systemaktører og ansatte i kriminalomsorgen, "ikke bare vil rope halleluja men gjøre det også," så er det absolutt nødvendig at dere er villige til å gå i dere selv.

På den ene siden så innebærer det at dere opparbeider den personlige integritet som skal til for å være med å ta et oppgjør med lover som ikke kan forsvares—lover som 30 prosent av fangene i deres varetekt har forbrutt seg mot. Om dere mener noe som helst med deres ideer om ansvarsutvikling og humanøkologi; om dere mener noe som helst med verdi-grunnlaget deres, og om dere vil gjøre dere fortjent til det tillitsforholdet dere ønsker å bygge mellom menneskene her på øya, så er dette et absolutt minimum. *Kun i den grad dere gjør det* vil dere fremstå med noen som helst grad av moralsk autoritet; *kun i den grad dere*

gjør det vil verdigrunnet deres fylles med meningsfylt innhold; og *kun i den grad dere evner å gjøre det* vil de ambisjoner dere har for virksomheten deres kunne lykkes.

Om dere virkelig vil rehabilitere den prosenten av innsatte her som i ordets rette forstand trenger å rehabiliteres, så er det nemlig sånn at *den eneste måten* dere kan gjøre det på ved å gå foran med et godt eksempel. Det er jo sånn at *kun i den grad* dere evner å gi den innsatte troen på samfunnet (og seg selv) vil dere kunne være med på å rette opp det underliggende problembildet som i utgangspunktet får denne prosenten av fangebefolkningen til stadig å vende tilbake—og i den grad dere evner å gjøre dette har dere virkelig utrettet et under.

Dere har da utrettet det største Halleluja det er mulig å utrette, og deres innsats vil være sin egen belønning.

Nå ble dette brevet en god del lenger enn jeg i utgangspunktet hadde planlagt, men slik er det. Du tar opp problemstillinger som står mitt hjerte nært men som jeg vanskelig kan si noe om under de kommende møtene.

Jeg kommer derfor til deg med denne henvendelsen fordi du i utgangspunktet er en av få her på øya som jeg har en viss tillit til, og jeg gjør det med denne grad av ærlighet fordi jeg tar din invitasjon om tilbakemeldinger som et oppriktig ønske om å få en bedre forståelse av hvordan mange av oss oppfatter vår relasjon til systemet.

Om jeg ikke hører fra deg før tirsdag vil jeg selvsagt møte opp, men jeg vil be deg om forståelse for at jeg da velger å holde mine meninger for meg selv. Jeg tar nemlig for gitt at det er den underordnede problemstillingen du ønsker fokus på, og fordi dette er en problemstilling jeg finner det umulig å si noe om uten at jeg samtidig også tar for meg de ytre rammebetingelsene velger jeg heller å tie. Du har jo nå uansett fått et visst innblikk i mine refleksjoner, og om det skulle være noe mer du lurer på rundt dette er det bare å ta kontakt.

Når det er sagt vil jeg benytte denne anledningen til å ønske deg lykke til på tirsdag og takke deg for ditt engasjement rundt problemstillingen.

Med vennlig hilsen

Roar Mikalsen